

damentálního aspektu trhu práce, genderová rozlišení biografických modelů, generalizace vědy a politiky apod. Na konkrétních zpracováních těchto aspektů Beck ukazuje platnost svých základních tezí, snaží se rozrušit tradiční formy zkoumání soudobé společnosti, které většinou nereflexují reflexivnost druhé moderny, nebo ji reflektují nedostatečně vzhledem k ní samotné a konečně se také snaží předvídat možné směry dalšího vývoje soudobé západní společnosti.

Při rozboru jednotlivých aspektů sociální skutečnosti Beck neustále naráží na jistý svorník, který zasazuje jednotlivé systémové procesy vývoje a samotné předměty tohoto vývoje do určitých realit odpovídajících souvislostí a tím je vysvětluje a kategorizuje (což zároveň Beckovi umožňuje rozvíjet jisté úvahy o budoucím možném vývoji). Tímto svorníkem myslím nejen onen duální charakter moderny obecně, ale i z něj vycházející náhled na proces, který samotný Beck na několika místech označuje jako proces (re)feudalizace. Stručně řečeno; v některých procesech – jako například v procesu individualizace – lze nalézt jisté momenty, které do jisté míry ve svých důsledcích navracejí daný jev do období před započítáním modernizačních přeměn (děje se tak po stránce obsahové). V příkladu individualizace se to ukazuje tehdy, uvědomíme-li si, že individualizace v podmínkách reflexivní modernizace sice osvobozuje život individua z interpretačního rámce třídní zkušenosti, ale zároveň ponechává individuum samotné a tedy i individuálně zodpovědné za svůj osud. Individualizace tak socializuje jedince do systému, ve kterém není např. nezaměstnanost vnímána jako sociálně-systémový problém, ale právě naopak je vnímána jako problém individuální – jako problém spjatý bytostně s aktérem podobně jako tomu bylo v éře feudalismu. Takový odhalený aspekt (re)feudalizace v procesu individualizace má dalekosáhlé důsledky nejen pro sociální skutečnost, ale i pro vědu, která se snaží tuto skutečnost zachycovat (sociologie), ale konečně i pro samotnou osvobozující politickou praxi, která přestává mít oporu ve skupinově prožívané a solidárně interpretované sociální skutečnosti a sa-

ma tak dochází do fáze jistého vyprázdnění svých obsahů (Beck v tomto bodě říká, že v podmínkách rizikové společnosti dochází k proměně nepolitiky v politiku a naopak – ekonomická a vědecká rozhodnutí nabývají politického charakteru bez vztahu k demokratickým procedurám a institucím). Popsaná plná socializace skrze individualizovaného jedince v sobě skrývá naznačený moment rizika o to více nebezpečného, čím méně je s pokračujícím procesem individualizace viditelný. Obdobným způsobem tematizuje Beck další aspekty soudobé společnosti a snaží se nalézt kontury rizikovitosti i v těchto sociálních skutečnostech.

Kromě vyčlenění silných konceptů „rizikové společnosti“ nebo „reflexivní modernizace“ Beck upozorňuje na to, že současná fáze modernizace se má k jednoduché moderně obdobně jako se měla jednoduchá moderna k tradiční společnosti. Tímto způsobem Beck specificky pojímá problematiku různých náhledů na modernitu užívajících k jejímu popsání předpony post. Stručně řečeno: Beck obvyklou představu moderny a postmoderny jako různých, nebo dokonce protikladných období koriguje takovým směrem, aby byly koncepty popisující modernu jako celek sto lépe osvětlit fundamentální a ontologickou vsazenost problémů (rizik) do systémových komponent společnosti již v raných fázích jednoduché modernizace. Takto Beck také navazuje na autory jednoduché moderny, protože to, co oni tušili (ambivalentnost vývoje kapitalismu), je Beck schopen ve svých konceptech aktualizovat a dokonce i predikovat možné směry dalšího vývoje.

V tomto bodě je třeba upozornit, že Beckova především deskriptivní práce je charakterizována jistou mírou cykličnosti argumentace: na počátku knihy Beck seznamuje čtenáře s intuicemi o rizikovitosti současné společnosti spočívající v produktech jí samotnou vytvářených (reflexivnost současné moderny). V postupné argumentaci, která vychází především z experimentálního uvažování a také z výzkumných dat, Beck krouží kolem svých základních tezí a postupným představováním faktů a jejich skrytých souvislostí

Organizátoři připravili velmi zajímavý program, který naplnil mezinárodní den žen jiným obsahem, než na jaký byly české ženy do roku 1989 zvyklé. Toto setkání by tak mohlo iniciovat novou tradici oslav mezinárodního dne žen v České republice a rozvířít veřejnou diskusi a participaci žen na prosazování genderové rovnosti. Drobný nedostatek se týkal pouze pasivní účasti publika, které se moderátorům nepodařilo vtáhnout do aktivní diskuse o těchto závažných otázkách.

RODINA A RODIČOVSTVÍ NA INTERNETU / Petra Rakušanová

Současné číslo se věnuje otázkám rodiny, a tak i dnešní informace o zajímavých internetových stránkách bude věnována různým informacím o rodině a rodičovství. Klíčovými slovy při vyhledávání internetových stránek byla hesla rodina a rodičovství. Další klíčové slovo bylo otcovství – zde nabídl vyhledavač mezi prvními pěti odkazy především reference právních firem, které nabízejí vedení případů o popření otcovství. Je třeba dodat, že mezi odkazy ke klíčovému slovu mateřství dominovaly komerční stránky nabízející oděvy a spotřební zboží obecně. Mezi představovanými odkazy je kladen důraz především na neziskové organizace působící v této oblasti.

I nadále budu používat již zavedenou kategorizaci zdrojů – na konci každé informace uvádím celkové hodnocení kvality stránky (od * do *****, nejlepší hodnocení je pět hvězdiček). Mezi jednotlivé faktory patří přehlednost stránek, množství a kvalita informací týkajících se problematiky rovných příležitostí, grafická úprava etc.

jednak své teze dokládá a jednak odhaluje tyto skryté souvislosti jako imanentně problematické ve vztahu k představám o bezproblémovém vývoji moderní společnosti. Takto postrádá jeho studie silnější přesah, který by odkazoval k jednoznačným teoretickým východiskům – kritickou se takto jeho teorie společnosti (v konceptech rizikové společnosti nebo reflexivní modernizace) stává teprve odvozeně. Děje se tak teprve v teoretických důsledcích a ve světle odhalených skutečností (fakta a trendy) a jejich souvislostí, která sama o sobě „zvedají obočí“ samotných sociálních aktérů. Přesto tato jistá míra kritické neúplnosti postačuje v situaci, kdy je především potřeba upozornit na skrytý charakter rizikovosti (nebo reflexivnosti) moderní společ-

nosti, tak jak se Beck domnívá, že zůstává zahalen v teoriích a konceptech jednoduché moderny.

Na závěr je třeba uvést, že publikace této slavné knihy je klíčovým zaplněním bílých míst sociologické literatury u nás. Je tomu tak proto, že Beckovy ústřední termíny (riziková společnost nebo reflexivní modernizace) mohou vědě pomoci nalézt odpověď na nejpalčivější otázku dneška: Jak je možné, že vývoj lidské společnosti může ohrozit samotnou lidskou společnost? Z tohoto hlediska je obohacení českého kontextu o tuto knihu jedním z významných kroků na nelehké cestě otázek a odpovědí vedoucích snad k poznání základních charakterů lidské sociability a člověka vůbec.

DISKUSE O VZTAHU PŘEROZDĚLOVÁNÍ A UZNÁNÍ / Zuzana Uhde FRASEROVÁ, N., HONNETH, A. 2004. *PŘEROZDĚLOVÁNÍ NEBO UZNÁNÍ?*¹. PŘEL. A. BAKEŠOVÁ A M. HRUBEC. PRAHA: FILOSOFIA.

V českém překladu vyšla minulý rok společná kniha dvou významných osobností kritické teorie Nancy Fraser a Axela Honnetha. Nancy Fraser působí jako profesorka sociální a politické vědy na New School of Social Research v New Yorku a Axel Honneth je profesorem sociální filozofie na Goethe-Universität ve Frankfurtu nad Mohanem a zároveň ředitelem frankfurtského Institutu pro sociální výzkum. Zvláštní význam této publikaci dodává její dialogický charakter, oba autoři na sebe navzájem ve dvou krocích reagují a v širokém interdisciplinárním rámci předkládají vlastní návrh obnovy původních nároků kritické teorie na úrovni morální a politické filozofie, sociální teorie a politické analýzy. Českému čtenáři se tak dostává do rukou inspirativní diskuse o problémech současných kapitalistických společností a způsobech normativního zakotvení vztahu teorie a praxe, ke kterému oba teoretici v souladu s tradicí kritické teorie směřují.

Prvotním impulsem ke vzniku jejich společné knihy byla snaha znovu promyslet vztah mezi *přerozdělováním* a *uzná-*

ním. Zatímco teorie distributivní spravedlnosti dominovaly teoretickému diskurzu zejména ve „fordistickém“ období, v současné fázi globalizujícího se kapitalismu nabývají na významu teorie uznání, které reflektují stupňující se transkulturní výměnu a proces pluralizace hodnot, jež se odrážejí ve znovuoživení etnického nacionalismu a náboženského fundamentalismu. Oba autoři se shodují na nutnosti vztáhnout individuální autonomii k intersubjektivnímu souhlasu a v klíčové roli úkolu konceptualizovat vzájemný vztah přerozdělování a uznání, Honneth se ovšem na rozdíl od Fraser domnívá, že přerozdělování lze tematizovat v rámci bojů za sociální uznání. Proti tomuto přístupu staví Fraser *dvoudimenzionální teorii spravedlnosti*, která umožňuje analytické rozlišení materiálních bojů za přerozdělování a kulturních bojů za uznání.

Vzájemnou rozpravu otevírá Nancy Fraser, jejímž východiskem je přesvědčení, že oddělení kulturní politiky uznání od sociální politiky egalitárního přerozdělování vytváří v teorii zavádějící protiklady. Podle ní tvoří dimenze politické

KAŽDODENÍK RODINA: Každodeník Rodina nabízí přehledně uspořádané, podrobně strukturované a komplexní informace k tématu rodičovství a především výchově dětí. Odkazy jsou strukturovány tematicky v logické posloupnosti, kategorie jsou velmi rozsáhlé, a nevěnují se tedy všem podkategoriím. Kategorie Bříška nabízí odkazy k tématům početí, potratů a interrupce, informace o porodnických zařízeních a k porodu obecně, porodním asistentkám, porodu doma, cvičení v těhotenství atd. Ráda bych se krátce zastavila u kategorie Potrat a interrupce, která vedle znění Deklarace práv počatého dítěte obsahuje především osobní zkušenosti čtenářek a čtenářů s daným tématem, většina článků není orientována neutrálně, ale spíše pro-life. V podkategorii Miminka najdeme odkazy k péči o novorozence, kojení, častým problémům kojenců, ale i k mateřským centrům. Kategorie Batolata obsahuje odkazy na deníčky různých rodin a články k tématu hlídání dětí. Další kategorie jsou Prťata, Školáci, Dospívání, Náhradní rodina (informace pro náhradní i adoptivní rodiče, a to jak osobní zkušenosti čtenářek, tak odborné informace), Výchova, Vztahy, Nápadky a aktivity, Zdraví, Výživa, Bydlení a Peníze. Další skupina odkazů obsahuje: Diskuse, Poradny, Katalog, Přehled jmen, Zajímavé akce, Deníčky, Dárky (tipy na dárky pro rodinné příslušníky). Stránky nabízejí rovněž možnost vyhledávání, inzerce a registrace a pravidelného zasílání informací. Stránky jsou v českém jazyce.

<http://www.rodina.cz> | Hodnocení:*1/2**

NÁRODNÍ CENTRUM PRO RODINU: Národní centrum pro rodinu (NCR) je neziskovou organizací, která byla založena v roce 1996 Českou biskupskou konferencí. Jejím cílem je monitorovat společenské podmínky, které se vztahují k rodině, podporovat a iniciovat pro-

ekonomie a kultury dvě strany téže mince, ke kterým se musíme vztahovat s vědomím jejich analytického odlišení, zároveň ale s důrazem na jejich praktickou provázanost. Fraser tím rozšiřuje pojetí spravedlnosti, jejímiž měřítky jsou jak objektivní podmínky zahrnující rozdělení materiálních zdrojů, tak intersubjektívni podmínky týkající se institucionálních vzorců hodnocení a interpretace. Aby bylo možné zahrnout obě dimenze do jednotného rámce spravedlnosti, Fraser předkládá *statusový model uznání*, který uznání pojímá jako záležitost spravedlnosti, nikoli sebeuskutečnění, jak je tomu v podle Fraser psychologizující teorii Honnetha, a spojuje ho s problémem sociálních institucí a sebeurčení individuů prostřednictvím sociálních interakcí. Intersubjektívni podmínka spravedlnosti je tak definována rovnými příležitostmi, ve kterých může každý člen společnosti realizovat své rovné právo usilovat o sociální ocenění. Zásadní výhodou statusového modelu je podle Fraser jeho aplikovatelnost v podmínkách hodnotového pluralismu, neboť se neopírá o etické pojetí dobrého života, ale o deontologickou morálku, která umožňuje uznávat rozdíly aniž bychom je hodnotili, nejde ovšem o relativismus, neboť posouzení umožňuje princip participační rovnoprávnosti, jenž zajišťuje, aby uznání nároků jedné skupiny nezhorsilo postavení skupiny jiné. Normativním jádrem dvoudimenzionální teorie Fraser je tedy *princip participační parity*, který by členům poskytoval institucionální a ekonomické mechanismy k tomu, aby mohli participovat na životě společnosti jako rovný s rovným.

Na rovině sociální teorie Fraser navrhuje východisko *perspektivního dualismu*, pomocí něhož lze uchopit kauzální interakce mezi kulturní politikou difference a sociální politikou rovnosti a rovněž předejít nezamýšleným důsledkům kulturního uznání na formálně ekonomické procesy a ekonomického přerozdělování na formálně kulturní praktiky. Tento přístup empiricky zakotvuje pomocí populárních pojetí spravedlnosti, které podle ní vytvářejí nesubjektívni diskurzivní formace zprostředkovávající společenskou kritiku a sociální protest. Oprávněnost perspektivně dualistického přístu-

pu Fraser zdůvodňuje na několika příkladech, zejména pak na kategorii genderu a rasy, které podle ní představují jednoznačně bivalentní společenské struktury, zároveň ovšem ani třída a sexuální orientace nejsou jednoznačně jednodimenzionální a rovněž na ně je třeba aplikovat přístupy uznání i přerozdělování. Hospodářství a kultura jsou pro Fraser dvě neredukovatelné analytické perspektivy, ze kterých ovšem musí být posuzovány všechny sociální praktiky zabírající plně participaci na společenském životě. Na rovině politické analýzy se Fraser věnuje institucionálnímu zakotvení obou podmínek participační parity. Politické strategie rozlišuje na postupy *afirmativní* a *transformativní*, které mohou být aplikovány jak na politickou ekonomii, tak na kulturní politiku. Cílem afirmativních strategií je korigovat nespravedlivé účinky společenských struktur, bez kritiky a redefinice základních příčin nespravedlností, jinými slovy zaměřují se na konečné výsledky. Naproti tomu cílem transformativních strategií je snaha restrukturalizovat základní struktury společnosti, které generují nespravedlivé účinky. Jinými slovy zaměřují se na kořeny nespravedlností. Fraser si ale uvědomuje složitou praktickou prosaditelnost transformativních strategií, hledá proto nějakou střední cestu, která by spojila politickou proveditelnost afirmativních strategií s radikálně reformním obsahem transformačních strategií. Tuto střední cestu označuje jako strategii „nereformistických reforem“, které by pomocí afirmativních prostředků mohly vést na základě kumulace výsledků k hlubokým strukturálním změnám, jež jsou cílem transformativních strategií.

Ve druhém oddílu knihy předkládá svoje pojetí Axel Honneth, který současné kapitalistické společnosti konceptualizuje pomocí diferencovaného pojmu uznání, jenž podle něj v této podobě umožňuje zahrnout rovněž nespravedlnosti zakotvené v politické ekonomii. Inspirován Hegelovou filozofií Honneth formuluje tříčlennou koncepci uznání s odkazem na historické vyčlenění tří sfér uznání, které se vždy řídí specifickým normativním principem. Na úrovni intimních vztahů se rozvíjí *sféra lásky*, v níž dominují posto-

-rodinné aktivity v České republice. Ve své činnosti postupuje v souladu s učením katolické církve. Internetové stránky NCR jsou přehledně členěny do následujících kategorií: Naše činnost (představuje současné aktivity NCR), Rodina a stát (nabízí strukturované subkategorie Postavení rodiny v mezinárodním kontextu dále strukturovanou takto: Dokumenty, Názory – články, Významné mezinárodní události a Federace katolických rodinných svazů v Evropě; Postavení Rodiny v ČR dále strukturované takto: Dokumenty, Prorodinné aktivity, Základní demografické údaje a Události), Rodina a církev (Vatikán, Katolická církev v ČR), OSN (Mezinárodní den rodin, Významné mezinárodní konference...), Aktuální, Archiv, Odkazy (obecné i na stránky regionální sítě rodinných center) a Výroční zprávy. Orientace informací, které stránka nabízí, je zřejmá a reflektuje úhel pohledu katolické církve na rodinu. Stránky jsou přehledně členěné a u vybraných kategorií nabízejí vedle české také německou verzi.

<http://www.rodiny.cz> | Hodnocení: **1/2

APERIO – SPOLEČNOST PRO ZDRAVÉ RODIČOVSTVÍ: Aperio – společnost pro zdravé rodičovství je nezisková organizace se zaměřením na oblast postavení rodičů ve společnosti a porodnictví. V těchto oblastech prosazuje právo žen rozhodovat o způsobu, místě a poskytovateli porodnických služeb. A také rovné zacházení se ženami a muži v rodině a na pracovním trhu. Mezi hlavní činnosti, které Aperio v těchto oblastech realizuje, patří vzdělávání, výzkumy a odborné analýzy, publikační činnost, spolupráce s médii a lobbying. Vedle analýz vydává od roku 2002 pravidelně dvakrát či třikrát ročně časopis Aperio a zajímavé příručky a analýzy (na stránkách je možné příručky stáhnout ve formátu pdf). Vedle kategorie O nás, která nabízí základní informace o organizaci, jsou tu kategorie Porodnictví (se subkategoriemi: Průvodce porodnicemi – elektronicky zpracovaný přehled aktuálních kontaktů, služeb a zá-

je péče a lásky jako druh citového uznání, na úrovni právních vztahů se vyčleňuje *sféra práva*, která je řízena normativními idejemi právní rovnosti a rovného respektu k autonomii osob, a konečně na úrovni sociálních vztahů figuruje *sféra sociálního ocenění*, která je ovládána principem výkonu a v jejímž rámci lze podle Honnetha tematizovat otázky spojené s přerozdělováním. Vzhledem k tomu, že Honneth chápe současné kapitalistické společnosti jako určitou vývojovou fázi odstupňovaných vztahů uznání, sociální konflikty konceptualizuje s odkazem na dosažený stupeň těchto vyvíjejících se principů. Normativně zakotvuje svou teorii v morální zkušenosti a očekáváních spjatých s jednotlivými principy uznání, jejichž nedodržování se stává motorem společenských změn. Honneth boje v oblasti přerozdělování tedy pojímá jako boje o přehodnocení vládnoucích definic výkonu, ovšem vzhledem k možnostem institucionálního propojení jednotlivých principů uznání zde dochází rovněž k uplatňování principu právní rovnosti a tedy mobilizaci právních argumentů. Všem třem sférám uznání Honneth přiznává určitý vývojový potenciál, který je ovšem pro sféru práva nejzřetelnější. Prostřednictvím těchto převisů platnosti dochází ke společenskému pokroku a zlepšování podmínek sebeuskutečnění individua, Honneth ale vyzdvihuje vývojový potenciál především druhého a třetího stupně, na nichž probíhá postupná individualizace a právní egalizace a proces zobecnění principů hodnocení výkonu. Honnethova teorie tedy obsahuje jak synchronní diferenciaci typů uznání (láska, právo a hodnocení výkonu), tak diachronní část, která vysvětluje historický vývoj jednotlivých sfér uznání. Honneth vyčítá Fraser zejména nedostatečné zohlednění právního zrovnoprávnění, které ve své dvoudimenzionální teorii nepojímá jako samostatnou dimenzi, ale spíše jako určitý prvek zprostředkovávající nápravu v obou dimenzích spravedlnosti. Dále Fraser vyčítá její redukcionistické spojení teorií uznání s politikou identity. Podle něj kulturní uznání představuje nesourodý a rozsáhlý soubor odlišných požadavků, které lze uchopit pomocí jednotlivých stupňů uznání.

Ve druhé části knihy na sebe oba autoři přímo reagují a znovu probírají některé aspekty obou přístupů ke spravedlnosti, přičemž se shodují v zásadě na třech rovinách vzájemného sporu. Na první úrovni je to neshoda ohledně empirického vztazného bodu teorie, jinými slovy ohledně způsobu usměrnění teorie ve vztahu k sociální realitě jakožto imanentního ospravedlnění kritiky. Na druhé rovině je to spor o konceptualizaci sociálního řádu kapitalismu a v jeho rámci určení místa kultury. Jako třetí rovinu sporu vyzdvihují otázku normativního základu kritické teorie. Podle těchto tří bodů pak oba strukturuji své příspěvky a kritiky druhého z partnerů diskuse.

Společná kniha Fraser a Honnetha představuje inspirativní diskusi ohledně způsobu obnovení původních nároků kritické teorie a nového uchopení souvislostí teorie a praxe, které by umožnilo definovat emancipační potenciál doby a pomohlo by ovlivnit prosazení normativních nároků. Rozsah argumentů je dán především interdisciplinárním přístupem obou kritických teoretiků, kteří na rovině morální filozofie, sociální teorie a politické analýzy usilují o pojmenování klíčových politických a sociálních problémů v současných pozdně kapitalistických společnostech. Jejich dialog tak směřuje ke komplexnímu hodnocení sociálních změn a definici přiměřeného pojmu kapitalistické společnosti ve spojení empirické analýzy a normativního myšlení. Prvotní diskusi o vztahu přerozdělování a uznání lze proto v širší rovině chápat jako analýzu určujících fenoménů současných kapitalistických společností, která umožní kontextualizovat aktuální boje a společenské napětí v procesech globalizace.

Poznámky

1 Nakladatelství se přiklonilo k přechýlení příjmení Nancy Fraser podle českého jazykového úzu, v dalším textu recenze nicméně uvádím v souladu se svým přesvědčením o nevhodnosti přechylování cizích jmen v českých překladech reálné příjmení autorky.

kladní statistické údaje ze 102 porodnic v ČR, včetně možnosti vyhledávání podle nejčastěji zjišťovaných kritérií; Porodní asistentky, Duly, Poradna, Infomateriály a pomůcky, Legislativa a Zahraniční spolupráce). Další kategorií je Rodina a společnost (subkategorie s praktickými informacemi o sociálním zabezpečení a zaměstnání, ale také Poradnu a Služby pro rodiče). Kategorie Infocentrum nabízí kontakt na informační centrum a knihovnu (včetně nabídky filmů) provozované sdružením. Zajímavostí je, že sdružení připravuje Knihu porodních příběhů, pro niž sbírá příběhy a osobní zkušenosti s porodem. Předností stránek, které jsou v českém jazyce, je zajímavá grafika a přehlednost.

<http://www.aperio.cz> | Hodnocení:*****

SÍŤ MATEŘSKÝCH CENTER V ČESKÉ REPUBLICE: Síť mateřských center v ČR (dále MC) je nezisková organizace, nebo spíše uskupení neziskových organizací. Hnutí MC vzniklo v ČR v roce 1990, první MC bylo založeno v roce 1992. MC jsou svépomocné skupiny zpravidla zřizované matkami na rodičovské dovolené. Mezi hlavní cíle mateřských center patří zajišťovat program pro děti i matky – MC poskytují možnost společenství, solidaritu a otevřenost, a plní tak důležitou integrační roli v komunitním životě. Internetové stránky MC nabízejí Seznam členů Sítě MC v ČR (včetně možnosti vyhledávání a odkazů na internetové stránky), kategorie Sítě MC v ČR pak informuje o vzniku Sítě MC, jejích hlavních cílech, aktuální činnosti a projektech, Kalendář akcí (připravované akce MC v celé ČR), Mezinárodní zkušenosti, Spolupracující organizace, Novinky, Napsali o nás. Stránky mají také anglickou verzi, nabízejí možnost výměny zkušeností, diskusní fórum, a praktické informace, jak začít.

<http://www.materskacentra.cz> | Hodnocení:****

KŘÍŽKOVÁ, A. 2004. ŽIVOTNÍ STRATEGIE PODNIKATELEK A PODNIKATELŮ NA PŘELOMU TISÍCILETÍ. PRAHA: SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY. / Hana Jonáková

Sociologická studie *Životní strategie podnikatelek a podnikatelů na přelomu století* vznikla v rámci projektu *Životní strategie v české podnikatelské sféře 90. let*. Autorka Alena Křížková v ní podává závěrečnou zprávu o svém kvalitativním sociologickém výzkumu, který probíhal formou hloubkových polostrukturovaných rozhovorů se soukromými podnikatelkami a podnikateli v průběhu dvou let (2003–2004). Hlavním tématem výzkumu bylo zmapování podnikatelského prostředí v České republice se zvláštním zřetelem na genderovou problematiku. Zkoumány byly důvody, které vedly respondenty/respondentky k myšlence začít soukromě podnikat, a rozdílné způsoby skloubení jejich rodinného a pracovního života.

Celkem bylo shromážděno 31 biografických výpovědí, metodou výběru respondentů byla technika nabalování s ohledem na reprezentativnost. Při výběru zkoumaných sfér podnikání bylo přihlédnuto k tomu, aby v souboru byly rovnoměrně zastoupeny „ženské“ a „mužské“ obory. Femininí obory byly představovány oblastí služeb a obchodu, stavebnictví a doprava reprezentovaly oblasti stereotypně připsované více mužům.

Autorka vstupovala do výzkumu s hypotézou existence genderového kontraktu ve společnosti – tzn., že dělba práce a její ohodnocení je zatíženo genderovými stereotypy, mužům je na jejich základě připisována sféra veřejná spojená s prací (ve smyslu práce placené), ženám pak oblast soukromá představovaná rodinou a domácností (tedy prací neplacenou a společensky méně ceněnou).

V průběhu výzkumu se ukázalo, že významný podíl respondentů v souboru podniká se svým životním partnerem/partnerkou, tato skutečnost výrazně ovlivňovala volbu životní strategie dotazovaných.

Odlíšnosti podle pohlaví byly zřetelné již při formulaci motivací vedoucích ke vstupu do sféry soukromého podnikání. Výrazným motivem byla u podnikatelek – vedle potřeby seberealizace a nezávislosti – možnost sladění péče o děti a rodinu s jejich ekonomickou aktivitou (při čemž nehrála roli ani tak celková doba strávená pracovní činností, ale svoboda při její organizaci), často se však ženy k podnikání dostaly víceméně náhodně či jako pravá ruka životního partnera. Stručně řečeno u žen podnikatelek, ať už při výchozí motivaci či při dalším budování životní strategie, hrály velmi významnou roli vztahy. Naproti tomu u mužů tato „vztahová závislost“ nebyla prokázána, nejsilnějším impulsem pro osamostatnění byla vůle dokázat něco v oboru, který již dobře znali a nechtěli být nadále závislými zaměstnanci, nebo se jim podařilo objevit tzv. „díru na trhu“ a oni se v této dosud neobsazené sféře stali průkopníky. U podnikatelů byl také velký důraz kladen na moment finančního zisku.

Rozdílný přístup byl také zaznamenán při řešení problému zabezpečení fungování rodiny, zejména pak v odpovědi na otázku výchovy dětí. Ženy jednoznačně obhajovaly tradiční mateřskou roli. Ve svých výpovědích sice uváděly pocit určité dvojí frustrace vyplývající ze snahy vyhovět oběma svým současným rolím, ale zároveň oceňovaly možnost lépe sladit své pracovní a rodinné povinnosti. Pro podnikatelky při vytváření životní strategie bylo skloubení života rodiny, resp. výchovy dětí, a sféry podnikání tím nejpodstatnějším. U mužů nebylo řešení vztahu dvojice rodina versus práce primárním problémem, ve výzkumu byla zachycena celá škála jejich postojů od aktivního otcovství až k tradičnímu patriarchálnímu přístupu.

Genderové aspekty vstupují i do způsobů vedení podni-

Na závěr bych opět ráda zdůraznila, že výčet zde uvedených stránek není a nemůže být úplný. V příštím vydání Vás seznámíme s dalšími zajímavými stránkami a odkazy. V případě, že o některých víte a domníváte se, že bychom se jim mohly věnovat v příštím čísle, zašlete prosím adresu stránky na níže uvedenou adresu. Samozřejmě je možné zaslat také případné komentáře, kritiky či návrhy.

[Petra Rakušanová, petra.rakusanova@soc.cas.cz]

ŽENY A (RE)DISTRIBUCE MOCI / Hana Maříková

Ve dnech 12. až 14. ledna 2005 se v lotyšské Rize konala mezinárodní konference „Mass Media in (Re)Distribution of Power“, která byla završením stejnojmenného výzkumného projektu, na němž se podílely čtyři evropské země s rozdílnou „historií“ čili s rozdílným politickým a sociálním vývojem i s rozdílnou úrovní akceptace politik genderové rovnosti.¹ Demokratická země s poměrně silnými genderovými stereotypy byla zastoupena Itálií, naopak zemi se slabými stereotypy v této oblasti reprezentovalo Dánsko. Země s nedlouhou historií demokratického vývoje byly zastoupeny Estonskem a Lotyšskem, lišily se však akceptací genderových stereotypů. Lotyšsko vyznívá ve srovnání s Estonskem jako „genderově senzitivnější“, neboť v čele státu stojí prezidentka.

Jednotlivé účastnické země na výzkumu participovaly buď prostřednictvím svých ministerstev, která mají ve své agendě sociální záležitosti (Lotyšsko a Estonsko), nebo prostřednictvím výzkumných institucí (Dánsko) či nadací (Itálie).

Cílem projektu bylo nejen „mapování“ stávající situace (odhalení fungování genderových stereotypů), ale také hledání odpovědí na následující dvě otázky: „Co země ztrácí nejen ekonomicky, ale také sociálně a kulturně, pokud ženy nejsou plně integrovány do proce-